

Výstava: „Sv. Augustin a augustiniáni v Čechách“

Můžete poznat pouze to, co nejdříve milujete...

Chronologie

- 354 Aurelius Augustin se narodil v Tagaste (nyní Souk-Arras) v malé římské části Numidie, asi 80 km jižně od Hippony (nyní Annaba). Synem křesťanky Moniky a pohana Patricia.
- 361 Studentem v Tagaste.
- 366-369 Pokračuje ve studiích 2.stupně v Madauře, asi 30 km jižně od Tagaste, protože v jeho rodné vesnici existovaly jen školy základního stupně.
- 369-370 Roční přestávka v Tagaste.
- 371 Stěhuje se do Kartága, aby pokračoval ve studiích řečnického umění.
- 372 Umírá jeho otec. Žije společně s jednou ženou, které bude věrný 14 let.
- 373 Narodí se jeho syn Adeodatus.
Čte Cicerónova Hortensia, což ho motivovalo k hledání Pravdy.
Připojil se k sektě manichejců.
- 375 Musí se vrátit do Tagaste a začíná vyučovat, aby si vydělal na živobytí.
- 376 Smrt jednoho z přátel ho hluboce zasáhne. Vrací se do Kartága.
- 383 V Kartágu manichejci zařídí, aby se setkal s Faustem Milevi, významným reprezentantem své sekty. Augustin ztrácí iluze, ale své přátele mezi manichejci neopouští. Odchází do Říma, aby hledal lepší příležitosti pro svoji kariéru.
- 384 Na podzim přijíždí do Milána, do hlavního města Západní říše. Je jmenován profesorem rétoriky. Setkává se se sv. Ambrožem, stává se jeho posluchačem, i když zpočátku jen z čistě profesního zájmu.
- 385 Na konci jara se k němu připojuje v Miláně jeho matka Monika.
- 386 Pravidelně a horlivě navštěvuje liturgii celebrou sv. Ambrožem.
Navštíví Manila Teodora a často dochází do neoplatónského kroužku v Miláně, kde čte některá Plotinova pojednání.
Navštíví staříckého a vzdělaného kněze Simplicia, který se mu stane průvodcem na cestě obrácení se na víru. Čte dopisy sv. Pavla.
Obrací se ke křesťanské víře. Po srpnových prázdninách odchází do ústraní do osady Casiciaco, mezi Brianzou a Varese. Tady vede rozhovory s přáteli na různá témata; tady se rodí první Filozofické dialogy.
- 387 Sepisuje „Soliloquia“.
V průběhu března se vrací do Milána, kde na bílou sobotu – v noci z 24. na 25. dubna v Baptisteriu San Giovanni Alle Fonti (nyní pod milánským Dómem) přijímá křest z rukou sv. Ambrože. Odjíždí do Afriky. V Ostii umírá jeho matka Monika. Zůstává ještě rok v Římě, kde začíná svou literární činnost, především proti manichejcům.
- 388 Vrací se do Afriky, kde žije v otcově domě spolu s některými přáteli a dodržuje řeholi (monasterium laicorum)
- 390 Umírají jak jeho syn Adeodatus ve svých 17 letech, tak i jeho přítel Nebridio.
Píše „De vera religione“, které věnuje svému příteli a učiteli Romanianimu.
- 391 I přes své obavy je „jednomyslně“ (aklamací) vysvěcen na kněze.
- 395 Je vysvěcen na pomocného biskupa v Hipponě.
- 396 Po smrti staříckého biskupa Valeriána se stává biskupem v Hipponě.

- 397(-400) Sepisuje „Confessiones“ (Vyznání).
 399(-419) Sepisuje „De Trinitate“ (O Nejsvětější Trojici)
 411 V náboženských disputacích v Kartágu brání katolickou víru proti donatistům, kteří budou také později odsouzeni civilním právem.
 412 Zahajuje polemiku s pelagiany, ve které setrvává až do své smrti
 413(-426) Sepisuje a publikuje v různých obdobích „De civitate Dei“ (O obci Boží)
 430 28.srpna umírá, zatímco se Vandalové shlukují u bran Hippony a obsazují město.

Ostatky sv. Augustina jsou dnes uloženy v bazilice San Pietro in Ciel d'Oro, kam je nechal langobardský král Luitprando převézt ze Cerdeni, která byla obsazena Saraceny v průběhu roku 718.

Jeho Svatost Benedikt XVI. je navštívil 22. dubna 2007.

Co chceš vědět?

Co je smyslem života pro Augustina? On sám nám to říká na začátku jednoho ze svých prvních děl, ve kterém hovoří s nejmimnější částí sebe samotného, se svým srdcem:

„Nuže, poprosil jsem Boha. Co tedy chceš poznat? To všechno, oč jsem prosil. Řekni to stručně. Toužím poznat Boha a duši“ (Soliloquia. I. 2,7)

Co dělá Augustin, aby dosáhl svého přání, tj. aby poznal Boha i sám sebe? Žije. Této moudrosti se dosáhne skutky, nikoli vysedáváním u stolu. Snažíme se sledovat Augustina na této cestě poznání přes události v jeho životě, od touhy po hříchu v jeho mládí až k polemikám, kterým musel čelit v období své zralosti na obranu církevní víry.

Nebudeme se zabývat popisy skutků (vyprávění o Augustinovi) a přijmeme svědectví ze zkušenosti, ze znalosti sebe samotného i Boha (Augustin vypravěč) tak, jak to prožíval biskup v Hipponě.

Abychom i my zažili událost poznání.

„Deum et animam scire cupio!“ „Chci znát Boha a svou duši!“

Stvořil jsi nás pro sebe

„Velký jsi, Hospodine; a vši chvály hodný, velikost Tvá je nevystižitelná a moudrost Tvá nemůže býti změřena! A Tebe chválit chce člověk, tak malá část Tvého stvoření! Člověk, sténající pod břemenem smrtelnosti, sténající pod svědectvím svého hříchu, svědectvím, že se pyšným protivíš. A přece chválit Tebe chce člověk; tak malá část Tvého stvoření! Ty povzbuzuješ člověka, aby Tě s radostí chválil, neboť stvořil jsi nás pro sebe a nepokojné jest srdce naše, dokud nespočine v Tobě! (Vyznání I, 1,1)

Augustin je, ještě dnes, nejčtenějším křesťanským autorem. Jeho největší dílo, „Confessiones“ (Vyznání), je jednou z nejprodávanějších knih i mezi bezvěrci. Čemu se připisuje tento úspěch? Proč se chvěje srdce tolika generací před jeho slovy? Zdá se to být zvláštní, ale je to proto, že Augustin byl vždy sám sebou, vždy věrný svým zásadám; byl tím, kdo nikdy nežil jen polovičním přáním svého zraněného srdce. Proto, když listujeme stránkami jeho díla - a zvláště u jeho „Vyznání“ - cítíme se jako doma. Chtěli bychom být jako on, protože v jádru jsme jako on.

On podává neustále svědectví toho, že má otevřené srdce, které se nespokojí jen tak s něčím. Přes nejrůznější zkušenosti se Augustinovi nakonec podaří dospět k poznání, že jeho touha, kterou se pokoušel ukojit prostřednictvím smrtelných bytostí, byla stvořena pro něco nekonečného.

To pochopí uprostřed své cesty. Ale nás překvapuje, proč to uvádí na začátku svých „Vyznání“, jako by nám chtěl připomenout naši původní přirozenost:

„Stvořil jsi nás pro sebe, a nepokojné jest srdce naše, dokud nespočine v Tobě! (Vyznání I, 1,1)

Neklid je tudíž vyjádřením naší pravé lidské podstaty. Proto nás Augustin vyzývá: bez této touhy nás nic neuspokojí; bez této lásky k sobě samému nás žádná zkušenost nemůže učinit skutečně šťastnými. Proto to tak od začátku přijímáme.

Mateřské mléko

Od začátku svého života vidí Augustin Boží ruku, která jej vede. Když vypráví o prvních dnech svého dětství, popisuje se zvláštní pozorností malé události, které charakterizují život každého nedávno narozeného dítěte: kojení, úsměvy, první spánek a pak probuzení, také pronikavý vřískot a nářek coby vyjádření vlastního přání, rodiči často nepochopené. Za všech těchto okolností znovu poznává Božskou něhu, která se okamžitě zpřítomňuje v životě a poskytuje nezbytnou stravu pro život prostřednictvím mateřského ňadra:

„Potom mně byla poskytnuta útěcha mléka mateřského. Ale ani má matka, ani mé kojné si samy neplnily prsou, nýbrž Ty, Pane, jsi mně dával skrze ně dětský pokrm upravený dle Tvého ustanovení a bohatství, odpovídajícího povaze každého jednotlivého tvora“ (Vyznání I, 6,7)

Mateřské mléko není jen stravou, ale představuje mnohem hlouběji laskavou výchovu jeho matky Moniky. Od ní se učí malý Augustin první modlitby, kterými se obrací k Bohu s velkou láskou:

„Toto jméno Spasitele mého, Syna Tvého, mé útlé srdce již s mateřským mlékem ssálo a hluboce vštípené podrželo; a cokoliv bylo bez tohoto jména, ať to bylo učené, vybroušené a pravdivé, nemohlo mne nikdy úplně zaujati“ (Vyznání III,4,8)

Důležitost slov, důvěra v Prozřetelnost a přijetí, které zažívá, když chodívá do malé komunity v Tagaste, to vše jsou pro něj cenné objevy. Augustin je ještě chlapcem, ale už bohatým vděčností za dary, které obdržel od Boha:

„A přece, o Pane, Tobě, Bohu našemu, nejvznešenějšímu a nejlepšímu Stvořiteli a Vládcí všehomíra, byl bych díky povinen, kdybys mne byl nechal býti jen i takovým hochem! Vždyť i tehdy jsem byl, žil, viděl, cítil a pečoval o zachování svého života, což jest důkazem té tajemné jednoty, z níž jsem povstal. Vnitřním smyslem bděl jsem nad neporušeností smyslů vnějších a při každé maličkosti, při každé nepatrné myšlence, měl jsem radost z pravdy. Nechtěl jsem se dáti oklamati, měl jsem výtečnou paměť, vynikal jsem výmluvností, přátelství mne blažilo, varoval jsem se bolesti, sprostoty a nevědomosti. Co vše na takové jediné bytosti není hodno obdivu a chvály?“

Ale vše to jsou dary Boha mého; já jsem si jich nedal; jsou dobré a tvoří dohromady mé já. Dobrým jest tedy můj Stvořitel, On jest mé nejvyšší Dobro a s jásotem jej velebím za veškerá dobrodiní, jimiž jsem byl již jako hoch obdařen. Tím jsem hřešil, že ne v něm, nýbrž v jeho tvorech, v sobě a jiných jsem hledal radost, slávu, pravdu, a tak jsem upadl do žalosti, hanby, bludu. Díky Tobě, můj Bože, má Rozkoši, má Chválo, má Důvěro! Díky Tobě za Tvé dary! Ale zachovej mi je ještě! Tak zachováš i mne, tak rozmnoží a zdokonalí se i dary, jež jsi mně udělil, a já sám budu s Tebou, poněvadž jsi mně udělil i to, že jsem!“ (Vyznání I, 20,31)

„Vášnivé šílenství“

Když má Augustin 16 let, žije rok v zahálce v Tagaste a podléhá „svodům mládí“. Jeho lidská podstata se projevuje neovladatelnou silou; přitom si uvědomuje, že veškerá touha není nic víc než vášně z lásky, přestože nezměrné.

„A co mně více lahodilo, než milovati a milovanu býti? Ale nezachovával jsem tu světlou stezku přátelství spojujícího srdce se srdcem, nýbrž otravné výpary vystupovaly z bahnitě žádostivosti těla mého a z bujné mé mužnosti, zahalující a zatemňující mé srdce tak, že nerozeznávalo jasnosti lásky od temnosti vášně. Obé ve mně smíšené divoce vřelo a kvasilo a strhlo mé slabé mládí na bezcestí smyslnosti a pohroužilo do víru hanebností. Hněv Tvůj se na mne rozpálil, ale já jsem toho nevěděl. Byl jsem totiž ohlušen řinčením řetězů své tělesnosti za pokutu pýchy duše mé vzdaloval jsem se od Tebe a Ty jsi mne nechal; vychloubal jsem se, hýřil, chřádnul, hořel jsem ve svých chlípnostech - a Ty jsi mlčel. O Radosti má, tak pozdě poznaná! Ty jsi mlčel a já jsem se vždy dále od Tebe vzdaloval, sháněje se vždy víc a více po neúrodných semenech bolestí v pyšném opovrhování a neklidném vyčerpání.“ (Vyznání II, 2, 2)

Aby překonal krizi, odchází do velké metropole, do Kartága. Ale tady jsou svody ještě lákavější a jeho duše hoří znovu vášnivou touhou:

„Přišel jsem do Kartaga a se všech stran mně obklopil vír hanebného milování. Ještě jsem nemiloval, ale toužil jsem milovat a poněvadž má touha byla slabá, zlobil jsem se na sebe, že tak málo po lásce toužím. Hledal jsem předmět své lásky, touže milovat, a zavrhoval jsem tak cestu bezpečnou, cestu bez nástrah...

Proto byla má duše nemocná a plná bídy vrhla se ven, hoříc touhou po smyslném dráždění, jež drásalo její rány. Ale nebyly-li tyto dráždivé předměty oduševněny, nemohl jsem jich milovat, protože jsem toužil milovat a být milován. Byl mně to tím sladším, když se mně milovaná osoba úplně oddala“ (Vyznání III, 1,1)

Přesně v tomto období se spojuje s jednou ženou, se kterou bude žít téměř 15 let. Víme o ní pramálo. Bylo to křesťanka příliš prostá, než aby mohla být jeho manželkou:

„V té době mě jsem u sebe ženu, s níž jsem nežil v zákonitém manželství, kterou si vyhledala má výstřední vášně prostá vši opatrnosti, ale jen jednu, a i té jsem zachovával věrnost. Při ní zajisté sám na sobě jsem měl zakusiti, jak se liší svazek manželský, uzavřený pro plození dítek, od svazku chlípné lásky, v němž se děti rodí proti přání rodičův a teprve zrozené jejich lásku si vynucují“ (Vyznání IV, 2)

Plodem tohoto spojení je syn, kterého milují jako „dar od Boha“. A je to právě tento syn hříchu, kterého Augustin bude vyučovat k pravdivé lásce a vědomí, že tohle všechno je darem božského milosrdenství. Rovněž tato žena řadu let pokračuje na společné cestě s tímto velkým člověkem. Až do okamžiku, než se rozhodne odejít. Aby se nestala překážkou na cestě svého milého:

„Zatím se množily hříchy mé, a když žena, s níž jsem žil, byla jako překážka manželství odstraněna ode mne, mé srdce tolik na ní lpící bylo zasaženo, těžce poraněno a dlouho krvácelo. Vrátila se do Afriky, činíc slib Tobě, že nikdy nebude náležet jinému muži a ponechávajíc mně syna naší lásky“ (Vyznání VI,15)

Milostná zkušenost Augustinovi dovoluje dostat se až k základu jeho přání vlastnit. Je základním vyjádřením jeho lidské podstaty. Díky ženě, která zůstane navždy anonymní, chápe, že nemůže dát své srdce napůl. Toto srdce je vytvořeno pro Boha. A zůstane neklidné, dokud v Něm nespočine.

Ach, noční poklesku mých šestnácti let!

Jedna z nejhlubších ran, kterou Augustin trpí kvůli své lidské podstatě, tkví v problému zla. Svého i světa. Proč existuje? Je plodem svobody nebo špatného Osudu, který člověka fascinuje? Proč člověk, přestože ví, že zlo škodí, ho páchá všemi způsoby? Tyto a mnohé další otázky se začínají kupit v Augustinově duši to odpoledne, kdy spolu s některými přáteli udělal něco nepochopitelného:

„Tvůj zákon, Pane, jistě trestá krádež, zákon napsaný v srdcích lidských, kterého ani lidská zloba nemůže zničit, neboť který zloděj se dá s klidem okrást? Ani bohatý ne, i když je zloděj nouzí dohnán. A já jsem chtěl krást a skutečně jsem kradl nejsa nucen ani potřebou, ani nouzí, nýbrž z odporu ke spravedlnosti a z touhy po nepravosti. Ukradl jsem totiž to, čeho jsem měl hojně a mnohem lepšího, a nehledal jsem požitku na ukradené věci, nýbrž jen na krádeži a hříchu.

Blízko naší vinice byla hrušeň obalená ovocem, které však nebylo ani pěkné, ani chutné. Tyto hrušky setřásti a odnésti jsme odešli my, mladí ničemové, v pozdní noční hodině, do níž jsme dle svého zlovyku prodloužili hru; odvěkli jsme jich veliké množství odtamtud a okusivše něco málo, hodili jsme je prasatům, jen abychom dle své záliby páchali nedovolené“ (Vyznání II,4)

Tato zkušenost potvrzuje, že člověk je připraven hřešit na popud sebezničení. Hříšník nehledá předmět hříchu, ten je jen prostředkem pro dosažení hříchu samotného, tj. něčeho, o co skutečně usiluje:

„Viz mé srdce, Bože můj, viz mé srdce, nad ním jsi se smiloval, když tápalo v hlubinách propasti! Ať Ti nyní poví srdce mé, co tam hledalo: chtěl jsem být zlým stůj co stůj, a konat zlo jenom pro zlo. Byla to hanebnost a miloval jsem ji; miloval jsem svou záhubu, miloval jsem svůj hřích, nemiloval jsem předmětu svého hříchu, nýbrž svůj hřích. Podlá duše, jež jsi se svého základu vrhla do propasti, nežádajíc jen něco hanebně, nýbrž hanebnost samu.“ (Vyznání II,4)

Na samém dně, tj. v hříchu, hledá člověk Boha, ačkoli v opačném smyslu:

„Co jsem tehdy, já bídník, miloval na tobě, krádeži, hanebný noční čine, v šestnáctém roce svého života? Nebyl jsi přece krásný, poněvadž jsi byl krádeží; nebo jsi vůbec něco, že o tobě mluvím? Krásné byly ony hrušky, jež jsme ukradli, poněvadž byly Tvým dílem, Nejkrásnější ze všech, Stvořiteli všeho, Bože dobrý, mé nejvyšší a pravé Dobro! Krásné byly ony hrušky, ale po nich nedychtila má ubohá duše, neboť jsem měl hojnost lepších ... Co se mně vlastně na té krádeži líbilo?“ (Vyznání II, 6)

V hříchu hledá člověk uspokojení, které mu může dát pouze Bůh. Proto, pokud to dobře zvážíme, vlastní hřích se promění v neukojitelné nasycení (Vyznání II,10), po kterém srdce touží.

Neuvěřitelné zapálení pro pravdu

Kartágo, velké město rekonstruované Římany coby zámořský Řím, ho fascinuje svou nádherou. Ve svých 17 letech má Augustin v úmyslu a zároveň je připraven vyrazit do světa. Potkáváme ho v první řadě studentů rétoriky, kde touží absolutně vyniknout. A dosahuje toho. Je prvním ve třídě a jako „nafouknutý větrem“ čte, nebo spíš hltá, texty, které mu přinášejí nabídky, aby se učil „umění řečnickému“. A je to právě v průběhu studia, kde se mladý student, tak jako všichni, setkává s Cicerónovým dílem „Hortensius“, ve kterém starý učitel vybízí ke zřeknutí se všeho kvůli hledání pravdy. Augustin se cítí být stržen. A sám se hluboce proměňuje:

„Ta kniha změnila mou náklonnost, k Tobě, Pane, obrátila mé modlitby, mým přáním a touhám dala zcela jiný směr. Všechna marná naděje se mně rázem znechutila a s neuvěřitelným zápalem srdce jsem vzplanul po nesmrtelné moudrosti, takže jsem počal vstávat, abych se vrátil k Tobě“ (Vyznání III, 4)

V tuto chvíli – proč hledat jiné věci, bohatství, čest - když samotný Cicero, starý, zarmoucený a zklamaný, vidí v tomto jedině pravé štěstí? Také Augustin chce být šťastný a nečeká ani okamžik. Přidává se k této vítězné přitažlivosti:

„Přece však měl jsem z toho povzbuzení velikou radost, poněvadž mne nabádalo, abych nemiloval, nehledal, neuchvátil a celou duší nesledoval ten neb onen filosofické směr, nýbrž samu moudrost, ať v jakékoliv formě“ (Vyznání III, 4)

Je to zkušenost lásky žijící v rostoucím dramatickém napětí, která vrcholí pěti slovy, která Augustin používá, aby popsal vnitřní vzestup. V zanícení pro pravdu, které ho od tohoto okamžiku už neopustí, není nic intelektuálního. Je to láska. Až ke zkušenosti vlastnit předmět lásky. V tomto okamžiku Augustin cítí hluboké kořeny své lidské podstaty: je to touha poznat pravdu. V tom spočívá jeho velikost.

Hledání pravdy pouze rozumem

Augustin, kterého motivuje zápal po poznání pravdy, se začíná opírat o tradici, ve které vyrostl, tedy o Písmo svaté, se kterým ho seznámila matčina výchova. Nicméně se jedná o četbu, která mu přináší hluboké zklamání, protože obsahová hrubost je velmi vzdálená od poetické jemnosti Virgilia i racionality výuky, kterou získal četbou Cicera:

„Proto jsem se rozhodl obrátit svou pozornost k Písmu svatému, abych poznal, jaké jest. A hle, vidím věc, která nebyla prozkoumána od pyšných, ani nebyla zjevena maličkým, na počátku nepatrnou, ve výsledku vznešenou a v tajemství zahalenou; já však nebyl jsem schopen, abych vnikl v její smysl anebo sklonil šíji sleduje její stopy. Neboť tehdy, když jsem se obíral Písmem, nesmyslel jsem tak, jak nyní mluvím; naopak zdálo se mně být nehodným srovnání s důstojností slohu Ciceronova. Moje pýcha totiž si ošklivila jeho prostotu a můj ostrovtip nevníkl v jeho hlubiny. Písmo totiž je takové, že roste s maličkými; já však jsem pokládal za nevhodné být maličkým a naplněn pýchou, sám sobě jsem se zdál být velikým“ (Vyznání III, 5)

Přesně v tomto období ztrát a zklamání se Augustin setkává se vzdělanými a kultivovanými lidmi, kteří mu slibují poznání pravdy pouze prostřednictvím rozumu. Zdá se, že předkládají odpovídající řešení problému týkajícího se zla, který zůstal otevřený v jeho duši. Je to setkání s učením manichejců, které hluboce poznamenalo jeho život, a bylo podmíněno i jeho filozofickým myšlením. Elitářská kultura manichejců otevřeně kontrastuje s lidovou a obhroublou výchovou, která se zdánlivě objevuje v některých biblických pasážích, a Augustinovi se zamlouvá. Snaží se tak hledat odpovědi, ale to ho odsuzuje k pokrytectví na dlouhých devět let:

„A volali bez ustání: „Pravda, pravda“ a ustavičně mně mluvili o pravdě a přece pravdy v nich nebylo, nýbrž lhali nejen o Tobě, jenž jsi skutečná Pravda, ale i o živlech tohoto světa, Tebou stvořených; z lásky k Tobě, můj nejdobrotivější Otče, Kráso všech krás, musel jsem zavrhnout i to, co o nich pravdivého učili i jiní filosofové“ (Vyznání III, 6)

Přítel: „střed mé duše“

Po dokončení svých vysokoškolských studií se Augustin vrací do svého rodného města a potkává starého přítele z dětství. Rodí se hluboké přátelství, které oba spojuje společnými kulturními i duchovními zájmy. Ale jednoho dne k němu dorazí krutá zpráva: jeho přítel náhle umírá:

„Jak strašnou bolestí bylo zarmoucenó mé srdce! Mé oko vidělo všude jen smrt. Pobýt v rodném městě bylo mně pravou mukou a otcovský dům nevýslovným utrpením, neboť všechny předměty, jichž jsem s ním společně užíval, působily mně bez něho bezměrná muka. Všude ho hledaly mé oči a neobjevoval se jim. Nenáviděl jsem každou věc, kde on nebyl, poněvadž mně žádná nemohla říci: „Za chvíli přijde“ jako když žil a byl nepřítomen. Sám sobě jsem se stal velikou hádankou a tázal jsem se duše své: „Proč jsi zarmoucená duše moje, a proč znepokojuješ mne?“ A nedovedla mně odpovědět. A řekl-li jsem sám: „Doufej v Boha“, právem neposlechla, poněvadž pravdivějším a lepším byl ten předražený jinoch, jež ztratila, než přelud, ve který měla doufat. Jen slzy mně byly sladkými a nastoupily na místo přítele, rozkoše mé duše“ (Vyznání IV, 4)

Nic a nikdo nedokáže odpovědět na Augustinovu bolest. Najít způsob, aby se dala snést. Aby zmizela. Vrací se do Kartága, aby se rozptýlil a nezůstával na místech, která mu připomínala jeho přítele. Zdá se, že v hlavním městě stará bolest ztrácí sílu díky novým přátelstvím, ale Augustinovo srdce je stále nepokojné. Hledá útěchu v zapomnění, ale je jasné, že jeho duše touží po plnosti a nikoliv po snadném utišujícím prostředku.

„Hle, co se miluje na přátelích a tak miluje, že svědomí by činilo výčitky tomu jenž by nesplácel lásku láskou, nežádaje od přítele nic jiného než patrné důkazy náklonnosti. Odtud onen zármutek, zemře-li přítel, bol plný temnoty a krvácející srdce, jehož sladkost se obrátila v hořkost, odtud smrt živých nad ztrátou života mrtvých. Blahoslavený, kdo miluje Tebe a přítele v Tobě a nepřítel pro Tebe. Neboť jen ten neztrácí žádného věrného přítele, jemuž jsou všichni milí v tom, jenž nemůže být ztracen. A kdo je to jiný, než Bůh náš, Bůh, který stvořil nebe a zemi a naplňuje je, poněvadž naplněním je učinil? Tebe nikdo neztrácí, než kdo Tě opouští: a kdo Tě opouští, kam jde, kam prchá, ne-li od Tebe milostivého k Tobě rozhněvanému? Neboť kde nenalézá ve svém trestu Tvůj zákon? A zákon Tvůj je věčná pravda a Pravda jsi Ty“ (Vyznání IV,9)

Bouře a „doba pochybností“

Augustinova kariéra pokračuje bez problémů. Ale musí čelit únavě z výuky. Studenti v Kartágu jsou známí svou neomaleností a neposlušností. Augustin to už nesnese, a jakmile se naskytne příležitost, odchází do Říma hledat své štěstí. Po té, co se rozloučil pod falešnou záminkou se svou nařikající matkou v přístavu v Kartágu, potkáváme mladého profesora v římských aulách plných studentů i zajímavých kolegů. Tady vstupuje do kontaktu s římskými manichejci. Čím dál víc zklamán se od nich vzdaluje, vnitřně se s nimi rozchází.

Sv. Augustin, který si udělal z hledání pravdy cíl svého života, začíná pochybovat o svém cíli nebo aspoň o tom, zda ho může člověk dosáhnout.

„Vznikla ve mně také myšlenka, že filosofové zvaní „Akademikové“ jsou chytřejší než všichni ostatní, poněvadž učili, že nutno pochybovati o všem a že člověk pravdy dosíci nemůže“ (Vyznání V, 10)

Sklon k akademické skepsi a přijímání systematických pochybností jako metody poznání narůstá v Augustinovi jako reakce na zklamání, které bylo způsobeno falešnými přísliby manichejců, kteří nabízeli takový model pravdy, který nemohl být přijat jako správný:

„Proto pochybuje dle způsobu Akademiků o všem (jak se o nich tvrdí) a kolísaje mezi vším, rozhodl jsem se sice opustit Manichejské, poněvadž jsem se v této době pochybností domníval, že nemohu zůstat v té sektě...“ (Vyznání V 14)

Uplynuly těžké týdny. Ale nezbytné pro to, aby se mohl tento mladý „nedočkavý hledač pravdy“ osvobodit z osidel manichejců a poznat „polární hvězdu“, na kterou se může spolehnout.

Ambrož: otec

Studenti v Římě nebyli lepší než ti v Kartágu. Naopak; kromě toho že dělali ve třídě hluk, na konci výuky se ani nenamáhal učitel zaplatit. Augustin je zklamán a bez peněz. Jakmile se dovídá, že se uvolnila katedra rétoriky v Miláně, hledá mezi svými starými manichejskými přáteli doporučení, aby vyhrál konkurs. Po „jedné zkoušce výslovnosti“, kterou výtečně zvládl, jede do hlavního města říše, do Milána. Tady se hned setkává s biskupem Ambrožem a je hluboce nadšen nejen jeho výřečností, ale rovněž jeho osobností. Svätý biskup ho přijímá jako otec, který se raduje z jeho příchodu a zajímá se o jeho cestu k pravdě:

„Přišel jsem do Milána k biskupovi Ambrožovi, známému ve světě pro své vynikající ctnosti; Tvému horlivému sluhovi, jehož výmluvnost horlivě rozdělovala Tvému lidu tuk Tvého obilí a veselí oleje a střízlivou opojnost vína. Ty jsi mne přivedl k němu bez mého vědomí, aby on mne přivedl k Tobě s mým vědomím. Jako otec mne přijal ten muž Boží a radoval se z mého příchodu s radostí prvního pastýře duší“ (Vyznání V, 13)

Ambrožova lidskost Augustina okamžitě přitahuje a ten začíná horlivě sledovat biskupova kázání a navazovat s ním úzký osobní vztah. Augustina nezajímá v tom okamžiku pravdivost toho, v co věří Ambrož, nicméně ho poslouchá „pozorněji než všichni ostatní“ (Posidio), a „visí na jeho slovech“, překvapený formální krásou jeho projevu:

„Zamiloval jsem si jej na počátku, ne sice jako hlasatele pravdy – již jsem naprosto nedoufal nalézt ve Tvé církvi – nýbrž jako muže ke mně velmi laskavého. Pln horlivosti jsem poslouchal jeho kázání k lidu, ne se správným úmyslem, nýbrž takřka podrobuje zkoušce jeho výmluvnost, zda odpovídá jeho pověsti, nebo více či méně jest slavnou, než jak se tvrdilo. S napětím jsem poslouchal jeho slova; o obsah řeči však jsem nedbal, ano jím pohrdal.“ (Vyznání V, 13)

Víc než Ambrožova slova to je on sám, kdo ho přitahuje. Později by to pochopil: Bůh slouží Ambrožovi, aby ho přitahoval směrem k sobě. Jako otec, který přijímá a má porozumění.

Manlio Teodoro: Filozofie

V Miláně zůstávají otevřeny četné Augustinovy problémy jak intelektuální, tak osobní. Především požadavek pravého přátelství: tedy otevřené pravdy o sobě samém i o Bohu. S tímto stavem duše začíná docházet do tzv. „neoplatónského kroužku“ v Miláně, což je skupina křesťanských intelektuálů i pohanů, které spojoval společný zájem o neoplatónskou filozofii. Byli mezi nimi i Theodor a Zenobio, a ti byli pro Augustina zásadním doporučením. Fascinovalo ho jejich směřování k pravdě, mohl s nimi vést rozhovory tak, jako nikdy předtím nemohl, a pohrávat si s nejhlubšími otázkami. A především prostřednictvím četby některých jejich knih objevit znalosti duchovní reality, která byla typická pro neoplatónské autory:

„A nejprve, chtěje mi ukázati, jak se pyšným protivíš, ale pokorným dáváš svou milost, a s jak velikým milosrdenstvím jsi ukázal lidem cestu pokory, když Slovo tělem učiněno jest a přebývalo mezi námi; připravil jsi mně skrze jednoho člověka, bezměrnou pýchou nadutého, některé knihy Platoniků, přeložené z řečtiny do latiny“ (Vyznání VII, 9)

Tato četba se stává pro hledajícího Augustina klíčovým bodem: předtím byl rozhodně materialistou, nyní objevuje duchovní podstatu Boha, první důležitý princip, od kterého všechno odvozuje, strukturu uspořádanou na základě skutečnosti. Nicméně ve stejné době, kdy je veden Ambrožem, který byl jedním z těch, kteří formovali „kroužek“, a knězem Simplicianem, který byl duší skupiny, Augustin objevuje, že „pravdivá filozofie a pravdivé náboženství“ spolu souvisejí. Ačkoliv velmi dobře ví, že někteří filozofové neuznávají historickou podstatu vtělení.

Filozofie jakožto „láska a studium poznání“, které horoucně povzbuzovalo mladého Augustina, nachází cestu k dosažení vytouženého cíle. Ale on ještě věří, že k tomu může dojít na základě vlastního úsilí. Je to poslední pokušení: zážitek extáze. Ale neodolá. Zklamání ho skutečně opět zdrtí.

„Ale vzpomínka na Tebe byla vždycky se mnou, a nepochyboval jsem ani v nejmenším, že k tobě musím přilnout; dosud však jsem se necítil schopným, abych přilnul k Tobě; protože tělo, jež hyne, tísní duši a tento tělesný příbytek potlačuje ducha, znepokojuje jej mnohými trampotami. Byl jsem si úplně jist, že neviditelné vlastnosti Boží od stvoření světa se spatřují, jsouce poznávány z věcí stvořených, a to i jeho věčná moc a síla“ (Vyznání VII, 17)

Milán, církev na vrcholu

Augustin se potají vzdělával poslechem biskupa. Kroužek přátel mu pomáhal rozšířit jeho intelekt. Ale Augustinova duše, ač sváděná, je v plném boji:

„Neboť jsem viděl tolik věřících ve Tvé církvi, ale jeden kráčet tou cestou, druhy jinou. Můj život ve světě se mně nelíbil a velmi mne tížil, poněvadž má žádostivost po cti a penězích mne nerozštěcovala jako dříve, abych snášel ono tak těžké břemeno otroctví. Ty věci ztratily opravdu pro mne svůj půvab při vzpomínce na Tvou sladkost a skvostný dům Tvůj, který jsem miloval. Dosud však mne poutala láska k ženě“ (Vyznání VIII,1)

Mohlo však zvítězit jen něco, co Augustina v tom okamžiku přitahovalo: byla to praxe ze života v křesťanském společenství v Miláně. Tomuto mladému muži, tolik toužícímu milovat a být milován, podává jeho pastor svědectví o tom, že existuje největší láska na zemi. A nedokládá to rozumem, nýbrž životem. V církvi, která je na vrcholu, a kterou Augustin vidí především při oslavách u příležitosti objevení ostatků mučedníků Protasia a Gervasia:

„Tehdy jsi svému zmíněnému biskupovi zjevil ve vidění místo, kde byla ukryta těla mučedníků Gervasia a Protasia, jež jsi po tolik let neporušená zachoval v pokladu svého tajemství, abys je mohl ve vhodném okamžiku objevit ke zkrocení zuřivosti té královské ženy. Jakmile totiž byla nalezena a vykopána a s příslušnou úctou do Ambrožovy basiliky přenášena, byli uzdraveni nejen posedlí zlými duchy dle vlastních jejich vyznání, nýbrž i od mnoha let slepý měšťan, v celém městě známý. Když se tázal po příčině slavnostního ruchu ve městě a byla mu oznámena, poskočil radostí a prosil svého vůdce, aby jej tam dovedl. Přiveden tam, prosil, aby se směl dotknout šátkem nosítek Tvých světců, jejichž smrt byla vzácná před tváří Tvou. Když to učinil a šátek na své oči přiložil, hned se mu otevřely. Potom se pověst o tom rozšířila, potom vzdávány Tobě díky vroucnější a nadšenější, potom i srdce té nepřítelky, ač nebylo obráceno ke spásné víře, přec jen bylo odvráceno od krutého pronásledování“ (Vyznání IX, 7)

Augustin ji vidí. A tak zakouší společenskou dimenzi víry. Jeho žízeň po přátelství nachází domov: plnost života i radosti, kterou charakterizuje křesťanské společenství. Vítězná přitažlivost získává půdu.

„Pravdivé“ písmo

Písmo Svaté bylo pro Augustina stále změtí trochu nelogického a rozporuplného vyprávění. V každém případě nesrozumitelného pro člověka jako je on. Bylo tomu tak až do dne, kdy začal poslouchat Ambrožova kázání. Plynulost jeho latiny ho přitahovala. Ale především více a více ho nadchl obsah a metoda, úplně nová, kterou biskup používal:

„Rovněž jsem se radoval, že staré Písmo Zákona a Proroků mně bylo předloženo takovým způsobem, že jsem ho již nečetl tím okem, které vidělo všude samé nesmysly, když jsem vinil Tvé svaté, jakoby oni mu tak rozuměli; oni však v pravdě mu rozuměli zcela jinak. A s radostí jsem poslouchával Ambrože, když v kázáních k lidu velmi horlivě doporučel toto pravidlo: „Litera zabijí, duch však oživuje“. A když, odhaluje tajemný závoj, objasnil duchovně, kde litera zdánlivě dávala špatný smysl, nebyl jsem uražen tím, co pravil, ačkoliv tvrdil to, o čem jsem nevěděl, je-li to pravdivé. Neboť oddaloval jsem srdce své každého souhlasu, boje se ukvapení; ona nejistota byla mně horší smrtí. Chtěl jsem mít o neviditelných věcech takovou jistotu, jako jsem byl jist, že tři a sedm jest deset. Nebyl jsem však tak nerozumným, abych pochyboval, že ani tato pravda není úplně jasnou; tutěž jasnost chtěl jsem mít ve všem ostatním, jak vzhledem k tělesnému, jež však mým smyslům nebylo přístupno, tak s hledem k duchovému, jež jsem si však nedovedl představit jinak než jako tělesné“ (Vyznání VI, 4)

Augustin tak odhaluje, že svatý text nemá smysl výlučně literární, ale rovněž duchovní a alegorický. Je to první krok na jeho cestě k obnovení pravého vztahu směrem ke křesťanskému zjevení. Písmo Svaté je pramenem všeho. A je předmětem lásky věřícího, protože právě ona vede k lásce:

„Nejdůležitější z toho všeho, co jsme od začátku našeho výkladu řekli, je tedy pochopení, že plnost a cíl Zákona a celého Písma svatého je láska k té věci., z níž se máme těšit, a také k věci, která se z oné věci může těšit spolu s námi (o tom, aby každý miloval sám sebe, není třeba žádného přikázání)...

Myslí-li si tedy někdo, že porozuměl Písmu svatému nebo kterékoli jeho části, aniž v něm toto porozumění buduje onu podvojnou lásku k Bohu a k bližnímu, dosud Písmo nepochopil“ (Křesťanská vzdělanost, I, 35,39-36,40)

Objevení rozumu

Augustinova mysl byla vždy probuzená a otevřená. Ale mlhy nejistoty a pochybností mu připravují zkoušku. Ambrožova slova mu umožnila vstoupit do sebe samého. Především biskupova osobnost i jeho způsob uvažování, osvícený vírou, obnovují skutečnou přirozenost rozumu.

Lidský rozum je velký. Je předurčený pro něco velkého. Nemůže se spokojit pouhým bloumáním v mlze pochybností, protože kvůli vlastní přirozenosti byl stvořen pro pravdu. Ale Augustin je pořád ještě otrokem své racionality.

Rozum Ambrože, kterého Augustin vidí při činnosti, mu pomáhá odhalit zvláštní, zcela lidský způsob „používání“ rozumu. Způsob, který se používá velmi často:

„Potom Ty, Pane, ponenáhlu velmi jemnou a milosrdnou rukou jsi se dotekl a přeměnil mé srdce tím, že jsem rozvažoval, jak nesčíslně mnohým věcem věřím, ač jsem jich neviděl, ani nebyl přítomen, když se udály, jako tak mnohým událostem z dějepisu, tak mnohým zprávám o místech a městech, jichž jsem neviděl, tak mnohým přátelům, tak mnohým lékařům a jiným a jiným, čemuž kdybych nevěřil, vůbec nic bych v tomto životě nesvedl. Konečně jak neochvějnou věrou jsem věřil, že jsem se zrodil z těch, jež nazýváme svými rodiči, ač bych toho nemohl vědět, kdybych nevěřil tvrzení jiných“ (Vyznání VI, 5)

Jestliže podceňuje tento akt víry – jako pouhý projev rozumu – pak podceňuje veškeré lidstvo. I každodenní život. Proč „nepřevést rozumně víru na božskou realitu“?

Realita je dobrá

V Augustinově duši zůstává otevřená jedna velká rána: Zlo. Proč existuje? A jsem já sám za to odpovědný? Jsem snad jeho otrokem? Staré otázky, které znovu Augustinovi znějí jako naléhavý výkřik. Do té doby, než díky čtení „platónových knih“ odhaluje přednost reality jako symbolu Dobra; a že zlo neexistuje samo o sobě, nýbrž jenom jako „nepřítomnost dobra“:

„A seznal jsem jasně, že věci potud jsou porušitelné, pokud jsou dobré; kdyby totiž nebyly dobré, nebo byly svrchovaně dobré, nemohly by se porušit. Neboť nejvyšší dobro je neporušitelné a rovněž zase tam, kde není nic dobrého, tam nemůže se nic pokazit. Zkáza totiž přináší škodu; nepřinášela by však škody, kdyby nezmenšovala dobro. Bud' tedy zkáza není škodlivá – což jest holou nemožností – nebo – což je naprosto jisto – co se porušuje, ztrácí nějaké dobro. Kdyby tedy bylo zbaveno všeho dobra, bylo by zbaveno i svého bytí; neboť kdyby i potom zůstalo bytí a nemohlo již podlehnout zkáze, stalo by se lepším, že by totiž nezůstalo neporušitelným“ (Vyznání VII, 12)

Rovněž odpovědnost za hřích je absolutně osobní:

„A snažil jsem se pochopit tvrzení, jež jsem slyšel, že totiž naše svobodná vůle jest příčinou zla, jež pášeme, a že spravedlivý jest Tvůj soud, odsuzující nás k utrpení. Nemohl jsem ho však úplně a jasně proniknout. Snažil jsem se vysvobodit svou mysl z této propasti, ale hned jsem do ní zpět klesal; a kolik bylo pokusů, tolik bylo opětných pádů. K Tvému světlu mne povznášelo vědomí, že tak jistě mám svobodnou vůli, jako že jsem živ. Když jsem tedy něco chtěl nebo nechtěl, měl jsem naprostou jistotu, že jsem to já, jenž něco chce a nechce a nikdo jiný, a počal jsem si poněmáhlu uvědomovat, že tam jest příčina zla“ (Vyznání VII,3)

Augustin dosáhl nakonec osvobození, které si tolik přál. A je šťastný. Ale jeho štěstí netrvá dlouho.

Bude stačit jedna vzpomínka, aby odpověděl životním výzvám? Kdo bude moci Augustina zachránit?

Pavel: svědek

Dny ubíhají a Augustin je čím dál víc neklidný, protože už zná cíl, ale není schopen najít cestu k jeho dosažení:

„A hledal jsem cestu, na níž bych nabyl síly schopné požívat Tebe; nemohl jsem jí však nalézt, dokud jsem neobjal prostředníka mezi Bohem a lidmi, člověka Ježíše Krista, jenž jest nade všechno Bůh požehnaný na věky, jenž nás zve volaje: „Já jsem cesta, pravda a život“, pokrm, který jsem doposud nedovedl snísti, ač on se smísil s naším tělem, poněvadž Slovo tělem učiněno jest, aby odkojilo naše dětství tou moudrostí, skrze niž jsi všechno stvořil. A nejsem pokorným, nechápal jsem pokory Ježíše Krista, ani čemu nás chtěl naučit svou slabostí“ (Vyznání VII, 18)

Augustin potřebuje pomoc a tu nachází v silném svědectví apoštola Pavla, které ho bude doprovázet po celý život a přemění jeho marnou učenost na cestu k pokoře:

„S nesmírnou žádostivostí jsem uchopil velebné knihy Ducha Tvého a hlavně apoštola Pavla a rozplynuly se všechny ony otázky, v nichž dle mého názoru sám sobě odporoval a nesouhlasil s výroky Zákona a Proroků; a ukázalo se mně, jak „čisté výroky Tvé“ mají tutéž tvar a poprvé naučil jsem se jásat s uctivým chvěním“ (Vyznání VII, 21)

Augustin se cítí být znovu povzbuzen. Našel přítele, se kterým může sdílet vlastní zraněnou lidskost, a který mu ukazuje cestu k léčení ducha, aby mohl člověk mít Boha. A potkat Toho, který ho může vysvobodit ze smrtelnosti:

Simplicius: charisma

Úžas nad věcmi, objevenými díky četbě sv. Pavla, oslovuje Augustinovu duši. Ale to stále nestačí. Cítí nutnost otevřít své vlastní srdce někomu z masa a kostí. Někomu, komu bude moci hledět do očí. Někomu, koho bude moci požádat o všechno. A zrodí se intuice – touha, kterou ani Augustin sám nevystihne lépe – vyhledat starého kněze jménem Simplicius. Je to rozhodující setkání. Simplicius opravdu není jakýkoliv kněz. Je to starý Ambrožův učitel. Je to milánský biskup, kterého by sotva zvolili do čela důležitého biskupského stolce, a povolal ho ihned k sobě. Ale především je tím, kdo vedl v procesu konverze slavného římského řečníka Maria Viktorina, jehož lpění na víře vyvolalo ve starověku značný rozruch. Když to shrneme – je to člověk se zvláštním charisma. Ačkoliv se nikdy neprojevil veřejně, zařazujeme ho mezi nejvýznamnější osobnosti 4.století.

„Odebral jsem se tedy k Simplicianovi, duchovnímu to otci biskupa Ambrože, vzhledem ke Tvé milosti, jež Ambrož miloval jako svého otce. Vypravoval jsem mu o všech cestách svého bludu. Sotva však jsem podotknul, že jsem četl některé knihy Platoniků, jež do latiny přeložil Viktorin, bývalý řečník římský, jež dle vypravování zemřel jako křesťan, radoval se se mnou, že jsem nepřipadl na spisy jiných filozofů plné klamu a pochybností dle nauk tohoto světa, kdežto tyto všude odkazují na Boha a jeho Slovo. Potom, aby mne povzbudil k pokoře Kristově, skryté před moudrými a zjevené maličkým, zmínil se i o samém Viktorinu, s nímž za svého pobytu v Římě žil v důvěrném přátelství; vypravoval mně o něm událost, již nepominu mlčením“ (Vyznání VIII, 2)

Ale Augustin ještě váhá. Cítí, že ten krok je pro něj nemožný. Čím víc mluví Simplicius, tím více se Augustin cítí nesvůj. Opravdu už nemá důvod k výmluvě. Chápání pravdy vyvolává:

„ Kdo mne vysvobodí z těla smrti této, ne-li milost Tvá skrze Ježíše Krista, Pána našeho? (Vyznání VIII, 5)

Pontician: přítel

Augustin už dosáhl 30 let věku. V tomto období s ním zůstávají pouze jeho nejbližší přátelé. Jeho neklid vzrůstá. Už mu nestačí ani časté docházení do kostela. Už je vše jasné; chybí mu pouze kuráž, aby se připojil. Ještě jedna odpověď na Augustinovu otázku „následuje“. A ne cestou psychologické reflexe, nýbrž jednou událostí. Nebo spíš náhodným setkáním:

„Jednoho tedy dne byl Nebridius nepřítomen, nevím za jakou již příčinou; a hle přišel mne a Alipia navštívil jistý Pontitianus, náš krajan rodem z Afriky, jenž zastával vyšší úřad při stráži v paláci; nevím již, co od nás chtěl. Usedli jsme a rozmlouvali; náhodou zpozoroval na hracím stole, u něhož jsme seděli, knihu. Vzal ji, otevřel a našel listy apoštola Pavla; nečekal toho, neboť se domníval, že jest to některá kniha z mého odboru. Pohlédl na mne s úsměvem a divil se s potěšením, že tento spis a jen tento u mne našel“ (Vyznání VIII, 6)

Pontician je v Miláně kvůli práci. Pravděpodobně viděl Augustina v kostele během katecheze biskupa Ambrože. A touží ho poznat lépe. Jakmile objeví u Augustina čtení sv. Pavla, nechá se strhnout nadšením a už se neudrží:

„Byl totiž křesťanem a často se Tobě, našemu Bohu, v chrámě klaněl, prodlévaje často a dlouho na modlitbách. Když pak jsem mu řekl, že se s největší bdělostí obírám toto knihou, začal vypravovat o egyptském poustevníku Antonínovi, jehož jméno požívalo veliké vážnosti u Tvých služebníků, nám však dosud bylo neznámo. Jakmile to zpozoroval, prodlel při té rozmluvě, seznamuje nás s tak vynikajícím mužem a divě se naší nevědomosti. Žasli jsme slyšíce o zázracích, jasně dosvědčených v pravé víře a církvi katolické, jež se udály v nedávné době, ba skoro za našich časů. Všichni jsme žasli; my, že to byly tak veliké zázraky, on, že nám byly zcela neznámé“ (Vyznání VIII, 6)

Augustin je překvapený. Díky svému krajanovi odhalí, že někteří lidé žijí ve stejné oddanosti Bohu nedaleko odtud, za hranicemi Milána, pod vedením biskupa Ambrože. Už neexistují žádné výmluvy. Stojí na prahu; chybí mu poslední krok!

Tolle lege (Vezmi a čti)

Augustinova dychtivost vrcholí. Sklon k životu v porobě kvůli žádosti těla začíná být překážkou k dosažení plnosti života, o které vypráví Pontician, a co si tolik přál.

„Neboť cítil jsem, že mne dosud svírají, a vzlykal jsem žalostným nářku: „Jak dlouho ještě? Jak dlouho? Zítřka a opět zítřka? Proč ne nyní? Proč nemá ještě této hodiny být konec mé hanbě?“ (Vyznání VIII, 12)

Zmatený Augustin uniká do zahrady, která přiléhá k domu, kde žije. A tady v odevzdání povolí veškerá jeho úzkost a neschopnost reagovat:

„Já pak klesl jsem pod jedním stromem fíkovým – nevím ani jak – dávaje volný průchod svým slzám, které se proudy vyprýštily z mých očí jako Tobě příjemná oběť. A mnoho jsem řekl Tobě“ (Vyznání VIII, 12)

Při modlitbě zaslechl hlas dítěte, který vycházel zevnitř domu, a který zpěvně opakoval: Tolle, lege, tolle, lege! (vezmi a čti). Překvapený Augustin se rozhoduje následovat pozvání tohoto hlasu:

„Tak jsem mluvil a plakal v přehořké lítosti svého srdce. A aj; ze sousedního domu slyším hlas, jako hochů nebo dívek, jež zpívajíc často opakuje: „Vezmi, čti! Vezmi, čti!“ Ustrnul jsem a změniv tvář svou počal jsem usilovně přemýšlet, zda děti při některé hře nezpívají něco podobného; nemohl jsem si vzpomenout, že bych kdy něco podobného slyšel. A potlačiv proudy slzí, vstal jsem, nic jinak si to nevykládaje, než že Boží rozkaz mně nařizuje otevřít Písmo a čísti to místo, na které připadnu... Co nejkvapněji jsem se vrátil na to místo, kde seděl Alipius, neboť tam jsem položil knihu apoštola při svém odchodu. Uchvátil jsem ji, otevřel a mlčky četl hlavu, na kterou nejprve padly mé oči: „Ne v hodování a opilství, ne v smilstvu a nestydatostech, ne ve sváru a závisti, nýbrž oblečte se v Pána Ježíše a nemějte péče o tělo tak, aby povstávaly chťiče“. Nechtěl jsem dále čísti a nebylo toho třeba, neboť s dočtením posledních těchto slov vzešlo světlo jistoty v mém srdci a rozptýlilo všechny temnosti mých pochybností“ (Vyznání VIII, 12)

Augustin dorazil k cíli. Bylo to 15.srpna roku 386. „Světýlko jistoty“ ho nyní ovládá. Konečně dosáhl poznání sebe samého i Boha, ve tváři Krista. Člověk Ježíš je „prostředníkem mezi Bohem a člověkem“. Ve skutečnosti ale to byl Bůh, kdo toho dosáhl a zvítězil.

„Pozdě jsem Tě miloval, Kráso tak stará a přece tak nová, pozdě jsem Tě miloval! Ty jsi byl uvnitř a já venku a tam jsem Tě hledal, a já šeredný vrhl jsem se na všechny Tvé krásné tvory, jež jsi stvořil. Ty jsi byl se mnou, ale já jsem nebyl s Tebou. Vzдалovalo mne od Tebe vše to, co by vůbec nebylo, kdyby nebylo v Tobě. Ty jsi volal, křičel a přehlušil jsi mou hluchotu. Ty jsi se stkvěl, zářil a zahnal jsi mou slepotu. Tvá vůně mne zaujala, vdechl jsem ji a dychtil jsem po Tobě. Okusil jsem Tebe a lačním a žízním po Tobě. Dotekl jsi se mne a vzplanul jsem touhou po Tvém míru“ (Vyznání X, 27)

Toto světlo se proměňuje v oběti, v křest, kterého se dostane Augustinovi z rukou Ambrože v baptisteriu sv. Jana z Pramenu v noci 24. na 25. dubna roku 387. Uzavřel se první úsek poznání sebe samého i Boha. Nyní Augustin-křesťan chce pouze „žít pro Boha“. Ale Bůh s ním má jiné plány.

Pravda pro lid

Po křtu se Augustin rozhodne vrátit s přáteli do Afriky s úmyslem vést společný život mnišského typu a sloužit tak Bohu. Ale Kristus, kterému odevzdal svůj život, ho žádá o novou konverzi: Augustin má přeložit své hluboké znalosti a své vynikající myšlenky do jazyka prostých lidí. Bůh ho chce naučit přenášet osobní horlivost pro Něho a věnovat se službě jeho tělu, které ustanovila komunita věřících.

„Augustin má obětovat svůj vlastní život proto, aby ostatní mohli nalézt Život v pravdě. Pouze ve službě ostatním a ne jenom prostřednictvím osobního rozjímání může žít skutečně s Kristem a pro Krista“ (Benedikt XVI.)

Toto otvírá druhou fázi Augustinova života. Proti své vůli byl vysvěcen nejdřív jako kněz a poté jako biskup města Hippony. Tady bude neúnavným ve svém pastorálním úsilí po celých 35 let. Káže svým věrným několikrát týdně, pomáhá chudým a sirotkům, stará se o formování kléru a organizaci klášterů pro ženy a muže. Utrzuje všechny ve víře, vyzývá všechny v naději a objímá všechny svým milosrdenstvím, přijímá tuto novou výzvu: být přítomen uprostřed Božího lidu, aby ho miloval, vedl a sloužil mu.

Roztržená „nesešivaná suknice“

Augustin je vysvěcen na biskupa za zvlášť důležitých okolností pro africkou církev, ve které už téměř jedno století panoval rozkol, který vyvolali donatisté. Všechno to začalo během posledního velkého říšského pronásledování (303-304); ti, kteří zradili víru, byli znovu přijati církevními představiteli, i když až po velkém pokání. Toto obrácení však bylo odmítáno těmi, kdo za velkých obětí zůstali věrní a proto se udrželi „čistí“. Od tohoto okamžiku existovaly dvě církve – katolická a donatistů (označená podle biskupa Donata, který ji vedl víc než 30 let) a která měla své biskupy, kněze, jáhny a baziliky.

„Nesešivaná suknice“ církve – jak rád říkal Augustin – byla roztržena. Mučednická krev na počátku, pravý důvod pýchy africké církve, byla nahrazena krví bratrů ve víře. Augustin problém vyřeší a opět nastoluje jednotu:

Společenství lásky

Augustin vždy čelil všem tématům s vášní a vroucností. Všem kromě jednoho: Nejsvětější Trojice, protože si uvědomoval složitost tohoto tajemství.

Tradice nám uchovala jednu anekdotu. Augustin se procházel po břehu moře a přemýšlel, jak popsat tajemství Boha jediného a trojjediného. V jednom okamžiku upoutalo jeho pozornost dítě, které se s mušlí v ruce snažilo přelít moře:

Biskup z Hippo k němu přistoupil a zeptal se jej: „Chlapče, co to děláš?“

„Pokouším se přelít celé moře do této jamky“, odpověděl se sladkým úsměvem chlapec.

„Ale to je nemožné, mé drahé dítě, ta jamka nemůže pojmout všechnu tu vodu“, řekl Augustin.

Chlapec přerušil svou práci, postavil se, podíval se světci do očí a odpověděl: „Není to o nic nemožnější, než to, co se pokoušíš udělat ty – pochopit nesmírnost tajemství Svaté Trojice svým nepatrným rozumem.“

A přesto nám Augustin zanechává jedno z největších teologických děl staré křesťanské literatury; „v ní odráží tvář Boha a hledá pochopení tohoto tajemství Boha, který je jediný, jediný stvořitel světa a nás všech. Nicméně tento jediný Bůh je trojjediným společenstvím lásky. Hledá pochopení tohoto nepoznatelného tajemství; trojjediná bytost ve třech Osobách je nejskutečnější a nejhlubší jednotou jediného Boha“. (*Benedikt XVI*)

Mezi přitažlivostí a volností

Poslední léta Augustinova života lze charakterizovat jako teologickou polemiku velmi citlivou pro život církve, která poté zvedne polemiky a diskuse; vztah mezi božskou Přitažlivostí a lidskou svobodou. Diskusi rozpoutal jeden britský mnich, Pelagio, který začal kázat v Římě. Svůj záměr založil na fanatismu svobodné vůle s přesvědčením, že prvotní hřích se nepřenáší na lidstvo, a proto je v lidských silách se spasit svou vlastní vůlí bez potřeby Milosti. Tímto způsobem odmítal absolutní hodnotu křtu pro spasení a snížil Krista na pouhý dobrý příklad k následování, nikoli na potřebného Spasitele.

Augustin ihned pochopil nebezpečí této teorie, která vyprázdňuje křesťanství ve své pravdě o spasení, aniž by vzala na vědomí zkušenost člověka, který neumí spasit sám sebe. Proto vydává mnoho energie, aby ukázal, jak může být v souladu tajemství lidské svobody se zásahem božské Milosti:

Církev a město

24. srpna roku 410 se stane nepředstavitelné: po pěti dlouhých a dramatických měsících obléhání se Alarikovým vizigótům podařilo vtrhnout do Říma a vyplnit ho. Během tří dnů a nocí je Věčné město obětí nelidského násilí. Padla královna světa!

Aby utišili zlobu, pohané obvinili křesťany z úpadku Říma, protože opustili starý kult. Augustin zahájil naléhavou debatu v rámci víry. Tvrdí, že křesťan by neměl být překvapen, protože tohle všechno už bylo zvěstováno.

Skutečně je to Bůh, kdo řídí Dějiny uprostřed nejistot a ztroskotání. Dokonce tato tvrdá zkouška, kterou utrpěl starověký svět, napomůže tomu, aby vynikla pravá křesťanská naděje. O co se opírá lidské srdce: o Boží skálu nebo o písek soběstačnosti? Ve skutečnosti nejsou dějiny ani jednoznačné, ani neutrální, ale jsou uváděny do pohybu dvěma láskami a bojem mezi nimi:

„Dvě lásky založily dvě obce, pozemskou – totiž sebeláska až ke zhrzení Boha, nebeskou pak láska k Bohu až ke zhrzení sebe“ (*O obci Boží XIV, 28*)

Církev a město

24. srpna roku 410 se stane nepředstavitelné: po pěti dlouhých a dramatických měsících obléhání se Alarikovým vizigótům podařilo vtrhnout do Říma a vyplenit ho. Během tří dnů a nocí je Věčné město obětí nelidského násilí. Padla královna světa!

Aby utišili zlobu, pohané obvinili křesťany z úpadku Říma, protože opustili starý kult. Augustin zahájil naléhavou debatu v rámci víry. Tvrdí, že křesťan by neměl být překvapen, protože tohle všechno už bylo zvěstováno.

Skutečně je to Bůh, kdo řídí Dějiny uprostřed nejistot a ztroskotání. Dokonce tato tvrdá zkouška, kterou utrpěl starověký svět, napomůže tomu, aby vynikla pravá křesťanská naděje. O co se opírá lidské srdce: o Boží skálu nebo o písek soběstačnosti? Ve skutečnosti nejsou dějiny ani jednoznačné, ani neutrální, ale jsou uváděny do pohybu dvěma láskami a bojem mezi nimi:

„Dvě lásky založily dvě obce, pozemskou – totiž sebeláska až ke zhrzení Boha, nebeskou pak láska k Bohu až ke zhrzení sebe“ (*O obci Boží XIV, 28*)

Vědomá kritika

Ubíhají roky a Augustinova činnost nabývá na intenzitě. V době, kdy jeho sláva roste, se také zmnožují diskuse kolem jeho četných spisů, a cesta hledání za poznáním sebe sama i Boha dosahuje nejvyššího bodu.

Krátce po svém křtu označil Augustin Kázání na Hoře za souhrn křesťanství a věřil, že se mu podaří uskutečnit ve vlastním osobním vztahu s Kristem, účastí na svátostech i ve společenství se svými přáteli. Později se viděl „přinucen“ k účasti na službě Církvi. Nyní, v této poslední fázi svého života, si uvědomuje, že všechno, včetně úřadu a činnosti teologické i literární, není nic jiného než pokračování cesty konverze, protože ideálem správného křesťana je sám Kristus:

„Pochopil jsem, že jen Jeden je skutečně dokonalý, a že slova Horského kázání jsou beze zbytku naplněna jen v Něm: v samotném Ježíši Kristu. Celá Církev - my všichni včetně apoštolů - musíme se modlit každý den: „Odpusť nám naše viny, jako i my odpouštíme našim viníkům“ (Retractationes (Revize), I, 19, 1-3)

Augustin prověřuje své schopnosti velkého intelektuála. Chápe, že tento pohled na milosrdenství se musí projevit především v tom, co je mu nejmilejší: v jeho vlastních spisech. Proto během posledních let svého života podrobuje své rozsáhlé literární a teologické dílo významné kritické revizi. Tak se zrodí „Retractationes“, jediný případ v dějinách světové literatury.

Není to přání úzkostlivé soudržnosti a souvislosti díla, které ovládá Augustina, nýbrž přesvědčení, že to není člověk, který dosahuje dokonalosti, nýbrž Pán, který dává naplnění. Proto Augustinův postoj netkví ve zraňování sebe sama, to by byl spíš projev odporování Bohu. Spíše tvá na „nutnosti této nepřetržité konverze, která je živena pokorou, vědomím toho, že jsme stále hříšníky na cestě, dokud nám Pán konečně nepodá ruku a neuvede nás do věčného života“ (Benedikt XVI.)

Na konci svého putování Augustin zjišťuje, že se jeho přání splnilo; poznání sebe samého i Boha se uskutečnilo v lásce. Láska jeho samého jako pokora a Boží láska jako milosrdenství.

Poslední poznání: pokora

Augustin došel až na konec. Také tato zkušenost mu přináší hlubší poznání a obnovu sebe samého. Navíc toto poslední dějství pozemského života – smrt – která, jak se zdá, uzavírá všechno, mu umožní to, po čem tolik toužil. Konečně je volný, aby se oddal tomu, co si přál víc než cokoli jiného: setrvávat v přítomnosti Boží a věnovat se s co největší intenzitou modlitbě. Rád opakoval, že nikdo – biskup, řeholník ani laik – nemůže čelit smrti bez odpovídajícího pokání, ať jeho život působil sebebezúhonněji. Proto žádá, aby umístili na stěny jeho pokoje kající žalmy, které tolikrát zpíval s lidem v kostele. Tak se je bude moci modlit z lůžka nemocného. Současně se rozhoduje přestat přijímat Tělo a Krev Páně s úmyslem připravit se odpovídajícím způsobem na konečné setkání.

Augustin dosahuje vrcholu poznání sebe sama; on je nic, ale nic, které je nekonečně milováno. Augustin byl velmi bystrý, naučil se znát nejen možnosti, ale také hranice svého srdce; nekonečné přání, potřeba lásky, kterou žádná pozemská láska nikdy nemohla naplnit. Radoval se ze svých setkání s přáteli, ale jeho uspokojení z toho, že je získal, bylo vždy relativní. Nikdy mu nebylo dovoleno zcela vlastnit druhého.

Augustin už setrvává jen ve svých pokojích. A nemyslí na nic jiného než na okamžik, ve kterém pozná mír, po kterém tolik toužil během celého života. Nebo, což je totéž, na své ztotožnění se se svým Učitelem pokory, který se stal člověkem, aby umožnil toto objetí.

Pro Augustina není pokora jen duchovním postojem, nýbrž celkovým pojetím života; způsobem, vybraným samotným Bohem, aby se sdělil. Hlavním tajemstvím křesťanské víry je Vtělení a první lekcí Vtělení je pokora. Z tohoto důvodu se Augustin pokoušel o toto pojetí, které podržel až do okamžiku své smrti, protože poznal svou závislost a svou pravou lidskou podstatu. V tom je shrnuta celá Augustinova existence, neboť „potřebujeme trvalou konverzi. Až do konce potřebujeme tuto pokoru, která v nás poznává, že jsme hříšníci na cestě. A v tomto postoji každodenní živé pokory Augustin umírá“ (Benedikt XVI.)

Poslední slovo: láska

Před konečným objetím Augustin prochází celý svůj život, aby našel to, co vždy přetrvává. Nachází to bez nejmenší pochyby v lásce, ve spojení celého života:

„Neznám důvod této záhady: kdo miluje sám sebe a ne Boha, nemiluje sebe sama; naopak, kdo miluje Boha a nemiluje sebe sama, ten miluje sám sebe. Kdo nemůže žít pro sebe, umírá sebelásce: už nemiluje sebe, kdo se miluje, takovým způsobem, který nevede k životu. Ale když je milován Ten, skrze kterého máme život, člověk nemiluje sebe, jeho láska roste, protože nemiluje sebe, pro lásku k Tomu, který je jeho životem (Komentář Janova evangelia. 123,5).

Láska je vlastně to, co nejlépe „definuje“ člověka. Objektem, ke kterému se obrací srdce člověka, je Bůh, ale zůstal by nepoznán a nebyl by plně milován, kdyby sám nepřevzal iniciativu a nevyjevilo svou lásku lidskému srdci jako první:

„Byl jsi milován první, aby ses stal hodným být milován“ (Kázání. 142, 5).

„Vždyť Bůh Duch Svatý, který přichází z Otce, když je dán člověku, zapálí v něm lásku k Bohu a k bližnímu; a On sám je láska. Opravdu, nikdo nemůže milovat Boha sám, jen skrze Boha“ (O Trojici 15, 17, 31).

Dokonalá láska spočívá v úplné jednotě s Ježíšem a jeho napodobování v lásce. Toto je ten pramen lásky k druhým jakožto pohled na náš osud. Toto je ten kořen bratrské lásky:

„Nehledej nic mimo Boha, ale hledej jeho a on tě vyslyší a ještě než domluvíš, řekne: Hle, tu jsem, tady jsem, co chceš? Co u mě hledáš, co ode mě požaduješ? Nehledej nic mimo Boha, protože ať už by ti dal cokoli, bude to mít menší cenu než on sám“ (Komentář Žalmů 33, 2)

Milovat tak, jako miluje Bůh, osvobozuje člověka ze spárů veškerého zla. Všechno, včetně mě samotného, je milováno, a proto existuje pravdivá láska k Bohu:

„Miluj Boha kvůli Bohu a sebe v něm, a to zase kvůli němu. Sebe miluješ doopravdy tehdy, jestliže v sobě miluješ Boha – buď proto, že v tobě je, nebo proto, aby v tobě byl“ (Kázání 336, 2).

Takto milovat nás osvobozuje, protože se tím otvírá poznání a vlastnění veškeré pravdy:

„Miluj Boha, protože on napřed miloval tebe. Projevil svou lásku k tobě, protože když jsi byl ještě hříšník, zemřel za tebe – spravedlivý za nespravedlivého“ (Komentář Janova evangelia. 9, 9).

Augustin mluví a koná pohnut zodpovědnou láskou. Svoboda a odpovědnost jsou nerozlučně spojené. Protože koná z odpovědné lásky, je svobodný; protože miluje, žije zcela odpovědně z této lásky a nepoužívá svobodu jako omluvu pro prostopášnost a egoismus.

„ Miluj a dělej chceš“ Když mlčíš, mlč z lásky. Když mluvíš, mluv z lásky. Když napomínáš, napomínej z lásky. Když pomáháš, pomáhej z lásky. Láska, ať ve Tvém srdci zakoření a vzejde z ní jen dobré.“

Pro Augustina spočívá osvobozující láska „v přilnutí k pravdě, aby člověk mohl žít ve spravedlnosti“ (Nejsvětější Trojice VIII,7,10). Jestliže člověk takto miluje, pak může samozřejmě dělat to, co chce, protože vždy bude milovat v pravdě a spravedlnosti.

Otec pro Pavii

V době, kdy Augustin umírá, barbaři obsazují Hipponu. Město několik měsíců odolává, ale pak je zničeno. Augustinovi žáci a přátelé proto dělají všechno možné, aby tělo jejich přítele a učitele nebylo znesvěceno. Ztrácí se jim stopa, ale je náhodnou opět nalezena v Cerdeně .

Ale ani tady nejsou ostatky svatého na bezpečném místě, protože země severní Afriky byly zasaženy novým náboženským fenoménem: islámem. Saracény se nepodařilo zastavit a chtěli dobýt také Cerdeň. Jsme zhruba v roce 718. Langobardský král z katolické dynastie Luitprando se rozhodl zachránit Augustinovy ostatky převozem z Cerdeni do lombardského města, do daleké Pavie, která byla hlavním městem jeho království.

Král Luitprando nařídil vystavět klášter u kostela sv. Petra „del cielo de oro“. Nejdříve byl svěřen benediktinům a později stálým kanovníkům (1221-1225), se kterými se v roce 1331 spojili augustiniáni, sjednocení papežem Alexandrem IV. v roce 1256 do jednoho samostatného řádu nazvaného „eremité“.

V průběhu staletí (až do roku 1695) byly ostatky uctívány v kryptě pod oltářem kostela sv. Petra „del cielo de oro“. V roce 1787 byly přeneseny do kostela „del Gesù“ a dočasně předány do péče augustiniánům, protože museli opustit zmíněný kostel sv. Petra. Po zrušení řádu v roce 1799 byly Augustinovy ostatky umístěny do katedrály v Pavii a tady setrvaly až do roku 1900, tedy do doby, kdy papež Lev XIII nařídil, aby byly vráceny do kostela sv. Petra „del cielo de oro“ a znovu svěřeny augustiniánům, kteří mezitím svůj kostel opravili.

Augustinovy ostatky byly uloženy pod hlavním oltářem, v jehož středu se nachází obrovská mramorová archa, dokončená v roce 1362, mistrovské dílo lombardského sochařství XIV.století, jejímž zhotovením pověřili augustiniáni Giovanni Balducciho z Pisy. Od té doby se nachází Augustin v srdci města Pavia a střeží ji jako otec.

„Synové“ Augustina

Ke dni své smrti zanechal Augustin sedm mužských a jeden ženský klášter, všechny ve stopách velkého učitele a pod jeho řeholí. Jejich obyvatelé vedli společný život, věnovaný studiu a pastoraci, který vyrostl z přesvědčení, tak ryze augustiniánského, že společný život je pramenem památky na Krista, který je přítomen mezi lidmi, což je základní, a nikoli druhořadou, podmínkou pro působení misií. A skutečně jakýkoliv kněz, který se chtěl stát součástí diecézního kléru v Hipponě, musel zcela přistoupit na tuto formu života, která je založena na bratrství a na chudobě.

„Kdo zůstane se mnou, bude mít Boha. Kdo Bohu důvěřuje, že ho bude žít skrze církev a nebude mít nic vlastního, a dá všechno chudým nebo bude mít všechno společné, ať zůstane se mnou. Kdo toto nechce, má svobodu, ale uvažte, zda bude schopn přijmout věčnou radost!“ (Kázání 355,2)

Muslimský vpád znamenal konec pro kláštery Augustinových synů. Tímto způsobem se rozšiřují po Španělsku, Francii a jihu Itálie. Během následujících století se ztrácí stopa řádu, který ale nikdy zcela nezmizí. V roce 1243 se skutečně obrací čtyři skupiny eremitů z Tuscie na papeže Inocence IV, aby je ustanovil jako žebravý řád spolu s novým hnutím františkánů a dominikánů. O něco později, v roce 1256, pocítil papež Alexander IV. nutnost dodat nový impuls k misionářské činnosti církve. V Augustinově charismatu našel pro církev bohatství, a proto sjednocuje eremity sv. Augustina z Toskánska s jambonity, vilemity, s eremity z Bretina a Monte Favale. Papež je povolal do Říma do kostela Santa Maria „del Popolo“ a sjednotil je pod názvem „Řád Eremitů sv. Augustina“ pod stejnou řeholí a životní normou a pod vedením pouze jednoho generálního převora, který byl zvolen během této kapituly. Kapitulní volby, které začaly spojením různých řádů, byly schváleny bulou *Licet Ecclesiae Catholicae*, kterou vydal papež Alexander IV. dne 9.dubna roku 1256.

Od té doby se augustiniánské hnutí rozšiřovalo stále víc, bylo spojeno s hledáním pravdy a s životem ve společenství, což obojí Augustin tak miloval, s aspektem rozjímání, typickým pro středověké žebravé řády, a s apoštolskou vášní, kterou požadoval Apoštolský stolec. V současnosti je řád augustiniánů rozšířen ve 48 zemích světa v několika svých formách: apoštolský život aktivní i kontemplativní a četné řeholní rodiny, které se inspirovaly v augustiniánské řeholi a vedou svůj vlastní společný život, vedle nich řady laiků, kteří žijí své poslání ve světě a pokračují tak ve stopách velkého Lékaře církve.

První svědek: Posidio

„V našich rukou jsou knihy; před našima očima jsou skutky“ (Kázání Dolbeau 25). Tato věta, vytržená z jednoho Augustinova kázání nedávno objeveného, shrnuje osobu Posidia. Byl skutečně Augustinovým přítelem od raných dob a očitým svědkem začátků jeho cesty. Současně byl i prvním životopiscem biskupa z Hippony, stejně tak jako jeho věrným tajemníkem, který nám předal soupis obsáhlého augustiniánského díla. Dáváme mu slovo jako prvnímu svědkovi:

„Mnohé knihy byly sepsány a publikovány, mnohá kázání byla pronesena v kostele, přepsána a opravena jednak za účelem potírání různých heretiků, jednak jako interpretace Písma svatého a povzbuzení svatých dětí církve. Těchto děl je tolik, že jediný znalec bude mít stěží možnost je přečíst, osvojit si je a poznat.“ (Vita Augustini, 18,9).

Poslední svědek: Benedikt XVI.

Joseph Ratzinger, nynější papež Benedikt XVI., věnoval celý svůj život studiu díla svatého Augustina od své doktorské práce s názvem „Církev a Boží lid ve svatém Augustinovi“ až k některým ze svých středních katechezí, tak jako četné poznámky, které mu věnoval, i citace v různých dokumentech magisterských i jiného druhu. Proto mu svědčí poslední svědectví:

„S tímto závěrem můžeme souhlasit. V jeho spisech jej i my nacházíme živého. Když čtu spisy svatého Augustina, nemám dojem, že je člověkem, který zemřel přibližně před tisíci šesti sty lety, ale vnímám jej jako člověka dneška, přítele, současníka, který svou živou a aktuální vírou mluví ke mně, mluví k nám. U svatého Augustina, který mluví k nám a mluví ke mně ve svých spisech, vidíme trvalou aktuálnost jeho víry, víry, která přichází od Krista, vtěleného věčného Slova, Syna Božího a Syna člověka. A můžeme vidět, že tato víra není včerejší, přestože byla hlášána včera, ale je stále dnešní, protože Kristus je skutečný dnes i vždy. On je Cesta, Pravda a Život. Svatý Augustin nás tak povzbuzuje, abychom se tomuto stále živému Kristu svěřili a našli tak cestu života“ (Benedikt XVI. na generální audienci, 16.1.2008)